

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

INOVĀCIJU JURIDISKAIS NODROŠINĀJUMS

**Latvijas Universitātes
70. konferences rakstu krājums**

UDK 34(063)
Ak 690

Inovāciju juridiskais nodrošinājums : Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 576 lpp.

Redkolēģija:

prof. **Jānis Rozenfelds**

prof. **Kalvis Torgāns**

prof. **Ilma Čepāne**

prof. **Sanita Osipova**

prof. **Ringolds Balodis**

prof. **Valentija Liholaja**

prof. **Juris Bojārs**

prof. **Ārija Meikališa**

prof. **Uldis Krastiņš**

asoc. prof. **Jānis Kārklīņš**

asoc. prof. **Jautrīte Briede**

doc. **Artūrs Kučs**

Literārā redaktore *Sandra Liniņa*

Maketētu veidojusi *Andra Liepiņa*

Visi krājumā ievietotie raksti ir recenzēti.

Pārpublicēšanas gadījumā nepieciešama Latvijas Universitātes atļauja.

Citējot atsauce uz izdevumu obligāta.

© Latvijas Universitāte, 2012

ISBN 978-9984-45-542-6

TIESU KOMPETENCE VALSTS PREZIDENTA AKTU IZVĒRTĒŠANĀ

Mg. iur. Simona Dorina

LU Juridiskās fakultātes doktorante

simona.dorina@gmail.com

Atslēgvārdi: Valsts prezidenta akti, rikojumi, administratīvie akti, Satversmes tiesa

Raksta mērķis ir, pirmkārt, ieskicēt Latvijas Valsts prezidenta izdoto aktu loku, kuri ir pakļauti konstitucionālajai kontrolei, otrkārt, noskaidrot termina „Valsts prezidenta administratīvie akti” saturu. Rakstā analizēta Latvijas un ārvalstu juridiskā literatūra, normatīvie akti un tiesu prakse, izdarīti vairāki secinājumi par katru no rakstā izvirzītajiem mērķiem.

Satversmes tiesas kompetencē ir noteikta Satversmes¹ 85. pantā, kā arī Satversmes tiesas likuma² 1. un 16. pantā. Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par citu Saeimas, Ministru kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktu, izņemot administratīvos aktus, atbilstību likumam. Juridiskajā literatūrā nav vērtēts, kā nošķirt terminus „Valsts prezidenta akts” un „Valsts prezidenta administratīvie akti”, kā arī tas, vai šāda nošķiršana ir iespējama. Atbildes meklējumos autore aplūko Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkta izstrādes vēsturi Saeimā un šā likuma sasaisti ar Satversmē nostiprinātajām Valsts prezidenta pilnvarām un Administratīvā procesa likumu.³ Īpaša uzmanība šim jautājumam tika veltīta pēc 11. Saeimas 30 deputātu pieteikuma Satversmes tiesā, kurā, cita starpā, tika lūgts atzīt Valsts prezidenta 2011. gada 20. decembra lēmumu Nr. 260 par neatbilstošu Satversmes 1., 77. un 78. pantam, kā arī Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam.⁴

1. Īss ieskats Satversmes tiesas likuma izstrādē

Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā *expressis verbis* noteikts, ka Valsts prezidenta aktu, izņemot administratīvo aktu, atbilstība likumam ir Satversmes tiesas kompetencē. Tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu par Valsts prezidenta aktu atbilstību likumam ir Valsts prezidentam, Saeimai, ne mazāk kā 20 Saeimas deputātiem, Ministru kabinetam vai Tieslietu padomei likumā noteiktās kompetences ietvaros.⁵ Satversmes tiesa savā praksē nav vērtējusi Valsts

---

¹ Latvijas Republikas Satversme. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 43, 1993, 1. jūl.

² Satversmes tiesas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 103 (588), 1996, 14. jūn.

³ Administratīvā procesa likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164 (2551), 2001, 14. nov.

⁴ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2012. gada 20. janvāra lēmums par lietas Nr. 2012-03-01 ierosināšanu un lūgumu sasaukt Satversmes tiesas rīcības sēdi [tiešsaiste] [aplūkots 2012. gada 1. februārī]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012_5_ierosin_deputati_tautas_nobalsosana.pdf.

⁵ Sk. Satversmes tiesas likuma 17. panta otro daļu.

prezidenta aktu atbilstību likumam, tādējādi pagaidām nav risināts jautājums par šajā tiesību normā ietvertu terminu saturu un nošķiršanas iespēju. Tāpēc vispirms jānoskaidro, kā ir attīstījies Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkta saturs no tā izstrādes brīža Saeimā.

Likumprojekta „Satversmes tiesas likums” izstrādes aizsākumi meklējami jau 5. Saeimas laikā, kad tas tika pieņemts otrajā lasījumā. Likumprojekta izstrādē tika ņemti vērā arī vairāku ārvalstu ekspertu viedokļi. Eksperti norādīja, ka nepieciešams vērtēt Valsts prezidenta aktus konstitucionālās kontroles ceļā. Šā likumprojekta 15. panta (šobrīd – 16. pants) 4. punkts noteica, ka Satversmes tiesa izskata lietas par Valsts prezidenta aktu atbilstību Satversmei un citiem likumiem. Minētajā pantā bija arī noteikts, ka Satversmes tiesa izvērtē kompetences strīdus starp Saeimu, Valsts prezidentu un Ministru kabinetu. Turpinot likumprojektu izstrādāt 6. Saeimā, Satversmes tiesas kompetence tika būtiski grozīta. Likumprojekta otrajā un trešajā lasījumā Satversmes tiesas likuma 16. panta⁶ 5. punkts noteica, ka Satversmes tiesa izskata lietas par „Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktu atbilstību Satversmei un citiem likumiem”.

Tāpat Satversmes tiesas likums sākotnēji nenoskīra Valsts prezidenta aktus, proti, līdz 2001. gada 1. janvārim visi Valsts prezidenta akti bija pakļauti konstitucionālajai kontrolei. Autores ieskatā mērķis šādas normas ietveršanai Satversmes tiesas likumā bija novērst iespēju, ka Valsts prezidents varētu koncentrēt varu savās rokās, izdodot aktus, kuru konstitucionalitāte netiktu vērtēta. Kā norāda bijušais Satversmes tiesas priekšsēdētājs, Biznesa augstskolas „Turība” profesors dr. iur. Aivars Endziņš, tad „konstitucionālās tiesas virsuzdevums un vēsturiskā misija ir garantēt, lai politiskā vara netiktu izmantota ļaunprātīgi”.⁷ Valsts prezidenta aktu pakļaušana konstitucionālajai kontrolei nodrošina valsts varas dalīšanas mehānisma funkcionētspēju.

Sākotnēji Satversmes tiesas likums noteica, ka Valsts prezidentam, Saeimai, ne mazāk kā vienai trešdaļai Saeimas deputātu un Ministru kabinetam⁸ ir tiesības vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā par jebkuru Valsts prezidenta aktu. Taču 1997. gada 11. septembrī Saeima pieņēma grozījumus Satversmes tiesas likumā,

⁶ Likumprojekta „Satversmes tiesas likums” otrajā lasījumā pieņemtais 16. pants: „Satversmes tiesa izskata lietas par:

1) likumu atbilstību Satversmei;

2) Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu atbilstību Satversmei;

3) Saeimas lēmumu atbilstību Satversmei un citiem likumiem;

4) Ministru kabineta noteikumu un citu Ministru kabineta normatīvo aktu atbilstību Satversmei un citiem likumiem, kā arī Ministru kabinetam pakļauto institūciju vai amatpersonu izdoto normatīvo aktu atbilstību Satversmei, citiem likumiem un Ministru kabineta noteikumiem;

5) citēts tekstā;

6) citu Saeimas apstiprināto, iecelto vai vēlēto institūciju vai amatpersonu izdoto normatīvo aktu atbilstību Satversmei un citiem likumiem;

7) pašvaldības domes (padomes) izdoto saistošo noteikumu, kā arī citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, citiem likumiem un Ministru kabineta noteikumiem;

8) tāda rikojuma atbilstība likumam, ar kuru ar likumu uz to pilnvarotais ministrs atcēlis pašvaldības domes (padomes) izdotos saistošos noteikumus;

9) Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi.” Pieejams Saeimas arhīvā.

⁷ Endziņš, A. Latvijas Republikas Satversmes tiesas loma Latvijas Republikas Satversmē noteikto vērtību aizsardzībā. Grām.: *Konstitucionālās tiesas loma valsts konstitūcijā nostiprināto vērtību aizsardzībā: Satversmes tiesas 2006. gada konferences materiālu krājums. Role of the Constitutional Court in protection of the values consolidated in the constitution*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 8. lpp.

⁸ Sk. Satversmes tiesas likuma pamatredakcijas 17. panta trešo daļu.

paplašinot šo subjektu loku. Proti, tiesības iesniegt pieteikumu tika noteiktas Valsts prezidentam, Saeimai, ne mazāk kā 20 Saeimas deputātiem, Ministru kabinetam, Augstākās tiesas plēnumam, ģenerālprokuroram vai Valsts kontroles padomei.⁹

Līdz 2001. gada 1. janvārim Satversmes tiesas praksē nebija vērtēti prasījumi par Valsts prezidenta aktu atbilstību Satversmei un citiem likumiem. Taču Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija spriedumā lietā Nr. 03-04 (98)¹⁰ tika vērtēts Saeimas lēmums par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, tā atbilstību Ministru kabineta iekārtas likumam un Saeimas kārtības rullim. Šā sprieduma 2. punktā Satversmes tiesa atzina, ka mēģinājums uzskatīt Saeimas lēmumu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam tikai par „informatīvu”, „formālu” vai „politisku” aktu bez juridiskas nozīmes ir kļūdainis un neatbilst šā lēmuma būtībai. Tika secināts, ka šāda lēmuma pieņemšanai vai noraidīšanai ir konkrētas juridiskas sekas. Savukārt Satversmes tiesas 1999. gada 1. oktobra sprieduma lietā Nr. 03-05 (99)¹¹ 2. punktā tika norādīts, kas tiek saprasts ar terminu „parlamentāriski” akti, proti, grozījumi esošajos likumos vai jauni likumi, izteikta neuzticība valdībai kopumā, Ministru prezidentam vai ministram, deklarēta attieksme pret to vai citu problēmu u. c. Lai gan šīs atziņas nav attiecināmas uz Valsts prezidenta aktiem, tās apliecina nepieciešamību vērtēt konstitucionālo institūciju (orgānu) aktus.

Satversmes tiesas kompetence tika būtiski grozīta, kad Saeima 2000. gada 30. novembrī pieņēma Grozījumus Satversmes tiesas likumā.¹² Šie grozījumi noteica personas tiesības vērsties Satversmes tiesā tai Satversmē nostiprināto tiesību aizskāruma gadījumā. Ar šiem grozījumiem tika arī nošķirtas tiesu kompetences.

Izstrādājot grozījumus, 7. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 8. novembra sēdē¹³ tika atzīts, ka Satversmes tiesa nevar izskatīt lietas par administratīvajiem aktiem. Šajā sēdē tika uzsvērts, ka līdz grozījumu izdarīšanai var apstrīdēt jebkuru aktu, taču pēc grozījumiem – jebkuru aktu, izņemot administratīvo aktu, kas ir citas tiesas kompetencē. Taču no Juridiskās komisijas protokola secināms, ka grozījumos ietvertā atsauce „izņemot administratīvos aktus” tika vērtēta attiecībā uz visiem Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā norādītajiem subjektiem, proti, Saeimas, Ministru kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktiem.

No Satversmes tiesas likuma un grozījumu izstrādes materiāliem nevar secināt, kuri Valsts prezidenta akti likumdevēja ieskatā būtu atzīstami par Valsts prezidenta administratīvajiem aktiem. Tāpēc nepieciešams noskaidrot termina „Valsts prezidenta akti” saturu, lai saprastu, kas ir pakļauti konstitucionālajai kontrolei.

⁹ Sk. 1997. gada 11. septembra Grozījumi Satversmes tiesas likumā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 242/245 (957/960), 1997, 24. sept., 3. pants.

¹⁰ Sk. Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija spriedumu lietā Nr. 03-04 (98) „Par 1998. gada 30. aprīlī pieņemta Saeimas lēmuma par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam atbilstību Ministru kabineta iekārtas likumam un Saeimas kārtības rullim.”

¹¹ Sk. Satversmes tiesas 1999. gada 1. oktobra spriedumu lietā Nr. 03-05 (99) „Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem.”

¹² 2000. gada 30. novembra Grozījumi Satversmes tiesas likumā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 460/464 (2371/2375), 2000, 20. dec.

¹³ Latvijas Republikas 7. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 8. novembra sēdes protokols (pieejams Saeimas arhīvā).

2. Termina „Valsts prezidenta akti” saturs

Satversmes tiesas 2. kolēģija 2012. gada 20. janvāra lēmumā par lietas ierosināšanu un lūgumu sasaukt Satversmes tiesas rīcības sēdi norādīja, ka Satversmes tiesai ir piekritīga lieta par tāda Valsts prezidenta izdota akta atbilstību likumam, kas nav nedz normatīvs, nedz arī administratīvs akts, interpretējot terminu „likums” šaurākā nozīmē. Līdz ar to Satversmes tiesas kompetencē ir izskatīt, vai Valsts prezidenta akti, kas minēti Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā, atbilst ikvienai konstitucionāla rakstura normai.¹⁴ Ņemot vērā to, ka 11. Saeimas 30 deputātu viedokli par Valsts prezidenta lēmuma Nr. 260 neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām Satversmes tiesa neatzina par pieteikuma juridisko pamatojumu, Satversmes tiesa atteica ierosināt lietu šajā prasījuma daļā.¹⁵

Termina „Valsts prezidenta akti” saturs ir cieši saistīts ar Satversmes 53. panta otrajā teikumā ietvertu līdzparaksta (kontrasignācijas) institūtu,¹⁶ kas noteic, ka visiem Valsts prezidenta rīkojumiem jābūt ministru prezidenta vai attiecīgā ministra līdzparakstītiem, kuri līdz ar to uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem. Satversmes 53. panta otrajā teikumā noteikti tikai divi izņēmumi, kad līdzparaksts nav nepieciešams.

Pastāv uzskats, ka Valsts prezidentam ir neliela patstāvīgas rīcības kompetence, jo visiem Valsts prezidenta rīkojumiem jābūt līdzparakstītiem. Valsts prezidenta vārdā izdotie un ministra kontrasignētie akti, par kuriem kontrasignējušais ministrs arī uzņemas atbildību, pēc būtības vairs nav Valsts prezidenta akti, bet kontrasignējušā ministra akti. Patiesībā tie ir divu valsts varas orgānu – ministra un Valsts prezidenta – akti.¹⁷ Taču nepieciešams nošķirt terminus „akti” un „rīkojumi”.

Termins „akts” iztulkojams kā katrs juridisks darījums.¹⁸ Tas salīdzinājumā ar Satversmes 53. panta otrajā teikumā lietoto terminu „rīkojumi” ir ievērojami plašāks jēdziens. Rīkojums vispirms ietver sevī jēdzienu par rīkojumā paustās juridiskās gribas zināmu brīvību. Rīkojums ir tikai tāds juridisks darījums, kurš sevī ietver pavēli, aizliegumu attiecībā uz administratīvu iestādi, pilsoni vai amatpersonu.¹⁹ Tas norāda, ka, izdodot rīkojumu, vismaz sākotnēji ir nepieciešams Valsts prezidenta gribas izpaudums, kas ir būtisks rīkojuma spēkā stāšanās priekšnosacījums.

Satversmes 53. panta otrajā teikumā ietvertais Ministru prezidenta vai attiecīgā ministra līdzparakstīšanas pienākums attiecināms uz Valsts prezidenta rīkojumiem, kuri galvenokārt ir stratēģiski nozīmīgi valsts politikā, proti, Valsts prezidentam īstenojot federatīvo, defensīvo, regulatīvo, kontroles un kreatīvo funkciju.

¹⁴ Sk. Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2012. gada 20. janvāra lēmuma par lietas Nr. 2012-03-01 ierosināšanu un lūgumu sasaukt Satversmes tiesas rīcības sēdi 3.2. punktu [tiešsaiste] [aplūkots 2012. gada 1. februārī]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012_5_ierosin_deputati_tautas_nobalsosana.pdf.

¹⁵ Sk. turpat, 8.2. punktu.

¹⁶ Kontrasignācija (no latīņu valodas *contra* „pret”, *signare* „parakstīt”, „apzīmēt”, „apzīmogat”) (sk. **Būmanis, A., Dišlers, K., Švābe, A.** Latviešu konversācijas vārdnīca. Rīga: A. Gulbja apgāde, Nr. 9, 1933, 17514.–17516. lpp.). Kontrasignācija ir citas personas iepriekš parakstīta dokumenta parakstīšana ar nolūku apliecināt tā derīgumu (sk. **Crowther, J.** *Oxford Advanced learner's dictionary, 5th edition*. Oxford University press, 1995, p. 265.) un apliecināt pirmā parakstītāja identitāti (sk. **Garner, A.** *Black's law dictionary, 8th edition*. Thomson West, 2004, p. 377.).

¹⁷ **Dišlers, K.** *Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 116. lpp.

¹⁸ Turpat, 121.–123.lpp.

¹⁹ Turpat, 122. lpp.

Formāli Valsts prezidenta rīkojums netiek līdzparakstīts tikai divos gadījumos, proti, ierosinot Saeimas atļaušanu²⁰ un uzaicinot personu sastādīt Ministru kabinetu.²¹ Taču šiem diviem izņēmumiem līdzās ir vēl citi Valsts prezidenta akti, kuri nav pakļauti kontrasignācijai. Valsts prezidenta leģislatīvā un jurisdiktīvā funkcija norāda uz vairākiem aktiem, kuriem nav nepieciešama līdzparakstīšana. Piemēram, Valsts prezidenta ierosinājums, vēstījums, motivēts raksts Saeimas priekšsēdētājam, kurā Valsts prezidents prasa likuma otrreizēju caurlūkošanu (Satversmes 71. pants). Parlaments šādā gadījumā var arī neievērot Valsts prezidenta aizrādījumus, tomēr tie ir jāuzklausā. Par rīkojumiem nevar uzskatīt arī visus tos aktus, ko Valsts prezidents uz savu pilnvaru pamata iesniedz Saeimai, jo Saeima ir augstākā valsts varas iestāde, kurai Valsts prezidents rīkojumus nevar dot.²² Arī Valsts prezidenta likuma ierosināšanas tiesība (Satversmes 47. pants) nav atzīstama par rīkojumu. Šī tiesība Valsts prezidentam pieder divos veidos – iesniedzot Saeimai izstrādātu likumprojektu vai arī priekšlikumu principiāla ierosinājuma veidā.²³ Valsts prezidents praksē bieži izdod arī paziņojumus, kuriem nav nepieciešama kontrasignācija, piemēram, paziņojot par īslaicīgu atrašanos ārpus valsts robežām un nosakot, ka šajā laikposmā Valsts prezidenta pienākumus izpildīs Saeimas priekšsēdētājs saskaņā ar Satversmes 52. pantu.

No Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkta formulējuma raksta autore secina, ka termins „Valsts prezidenta akti” tiek attiecināts uz katru Valsts prezidenta juridisku dokumentu, kas ietver dažāda rakstura aktus, arī rīkojumus. Valsts prezidenta darbība notiek ciešā saiknē ar viņam Satversmē izsmēloši noteiktajām pilnvarām. Taču tās neatklāj, vai Valsts prezidenta kompetencē ir izdot administratīvos aktus.

3. Valsts prezidents kā administratīvā akta „izdevējs”

Latvijas normatīvajā regulējumā termins „administratīvais akts” pirmo reizi definēts 1995. gada 13. jūnija Ministru kabineta noteikumu Nr. 154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”²⁴ 5. punktā. Administratīvais akts tika skaidrots kā tiesību akts, ko publisko tiesību jomā izdod iestāde un kas attiecas uz individuālu juridisko vai fizisko personu, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības. Par administratīvajiem aktiem neatzina iestādes iekšējos lēmumus, izņemot iestādes vai tās darbinieku, vai tai pakļauto personu tiesiskā statusa nodibināšanu (vai maiņu) un disciplināro sodīšanu. Arī politiskie lēmumi netika uzskatīti par administratīvajiem aktiem.

²⁰ Satversmes 48. pants: „Valsts Prezidentam ir tiesība ierosināt Saeimas atļaušanu. Pēc tam izdarāma tautas nobalsošana. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse balsotāju izsakās par Saeimas atļaušanu, tad Saeima uzskatāma par atļautu un izsludināmas jaunas vēlēšanas, kurām jānotiek ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atļaušanas.”

²¹ Satversmes 56. pants: „Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Valsts Prezidents.”

²² **Dišlers, K.** *Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 122. lpp.

²³ **Dišlers, K.** *Likumu ierosināšana pēc Latvijas Republikas Satversmes un pēc Saeimas kārtības ruļļa*. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923, 148. lpp.

²⁴ Ministru kabineta 1995. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 100 (383), 1995, 4. jūl., (zaudējuši spēku 2004. gada 1. februārī).

Savukārt 2001. gada 25. oktobra Administratīvā procesa likuma 1. panta trešās daļas pirmajā, otrajā un trešajā teikumā definēts, kas tiek saprasts ar terminu „administratīvais akts”.²⁵ No Administratīvā procesa likumā sniegtā skaidrojuma izriet, ka administratīvie akti ir tie, kuri ietver piecus obligātos administratīvā akta elementus:

- 1) tiesību akts;
- 2) publisko tiesību jomā;
- 3) izdod iestāde;
- 4) attiecas uz individuālu personu vai personām;
- 5) nodibina, groza, izbeidz vai konstatē tiesiskās attiecības.²⁶

Administratīvā procesa likuma 1. panta trešās daļas 4. punkts nepārprotami norāda, ka Saeimas, Valsts prezidenta, Ministru kabineta vai pašvaldības domes (padomes) politisks lēmums (politisks paziņojums, deklarācija, aicinājums un paziņojums par amatpersonu ievēlšanu u. tml.) nav administratīvie akti.

Gan 1995. gada 13. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi” (zaudēja spēku 2004. gada 1. februārī), gan spēkā esošais Administratīvā procesa likums strikti noteic to, ka Valsts prezidenta politiskie lēmumi netiek uzskatīti par administratīvajiem aktiem.

Salīdzinot ar Vācijas Administratīvā procesa likuma 35. paragrāfa pirmajā teikumā²⁷ sniegto administratīvā akta jēdzienu, secināms, ka Vācijas tiesībās ir sešas administratīvā akta pazīmes – pārvaldes iestādes (ar likuma pilnvarojumu) pasākums (prasība, aizliegums, konstatācija), lai noregulētu (konkretizētu tiesību normu attiecībā uz noteiktiem lietas apstākļiem) konkrētu gadījumu (konkrēts tiesību subjekts vai noteikts lietu stāvoklis) publisko tiesību jomā (norobežotas privātās un publiskās tiesības) tieši (apzināti) vērsti uz ārējo juridisko seku radīšanu (norobežots no iekšējiem individuālajiem) aktiem.²⁸

Tāpat kā vācu tiesību doktrīnā arī Latvijā būtiski ir noskaidrot iestādi, kura ir tiesīga izdot administratīvos aktus. Latvijā saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1. panta pirmo daļu tas ir tiesību subjekts, iestādes struktūrvienība vai amatpersona, kurai ar normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu piešķirtas noteiktas valsts varas pilnvaras valsts pārvaldes jomā. Ar jēdzienu „iestāde” administratīvajā procesā saprotamas ne tikai valsts izpildvaras aparātā esošās institucionālās struktūras, bet katra patstāvīga vienība, ciktāl tā ir deleģēta veikt izpildvaras

²⁵ Administratīvā procesa likuma 1. panta trešās daļas pirmais, otrais un trešais teikums: „Administratīvais akts ir uz āru vērsti tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju. Administratīvais akts ir arī tāds lēmums, kuru likumā paredzētajos gadījumos iestāde izdod attiecībā uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos (vispārīgais administratīvais akts). Administratīvais akts ir arī lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā arī cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības.”

²⁶ **Briede, J.** *Administratīvais akts*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 23. lpp.

²⁷ Vācijas Administratīvā procesa likuma 35. § pirmais teikums: „Administratīvais akts ir katrs rīkojums, lēmums vai cits „virskundzisks” pasākums, ko veic pārvaldes iestāde, lai noregulētu konkrētu gadījumu publisko tiesību jomā, un kas ir tieši vērsti uz ārējo juridisko seku radīšanu.” Citēts pēc: **Vildbergs, H. J., Krasts, V.** *Salīdzinošās administratīvās tiesības, lietas un risinājumi (otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums)*. Rīga: Eurofaculty, 2002, 135. lpp.

²⁸ **Vildbergs, H. J., Krasts, V.** *Salīdzinošās administratīvās tiesības, lietas un risinājumi (otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums)*. Rīga: Eurofaculty, 2002, 133. lpp.

(valsts pārvaldes) uzdevumus.²⁹ Būtiskā pazīme, kas raksturo iestādi administratīvajā procesā, ir valsts pārvaldes funkcija, ko konkrētais tiesību subjekts veic.³⁰

Atsaucoties uz vācu tiesību doktrīnu, konstitucionālās institūcijas nav uzskatāmas par iestādi. Tādēļ likumdevēja, valdības vai tiesas spriešanas darbības nav administratīvie akti.³¹ Salīdzinot ar Vācijas Federatīvo Republiku, Federācijas prezidents kā Federālās prezidenta kancelejas vadītājs, ja viņš darbojas kā administrators iepriekš minētajos ietvaros, darbojas kā iestāde.³² Savukārt konstitucionālie orgāni, ja tie veic konstitucionālo tiesību uzdevumus, nav iestāde.³³

Lai varas dalīšana sasniegtu savu mērķi, varas funkcijas ir jānodod konstitucionālajām institūcijām. Latvijas valsts kompetence Satversmē ir izsmeltoši sadalīta starp tajā minētajām valsts varas konstitucionālajām institūcijām – Latvijas pilsoņu kopumu, Saeimu, Valsts prezidentu, Ministru kabinetu, Valsts kontroli, tiesām un Satversmes tiesu.³⁴ Lai atzītu, ka Valsts prezidents var izdot administratīvos aktus, nepieciešams konstatēt, ka viņš var veikt valsts pārvaldes funkciju.

Saskaņā ar Satversmes tiesas 2010. gada 25. novembra spriedumu lietā Nr. 2010-06-01 Valsts prezidenta kanceleja ir valsts varas konstitucionālās institūcijas – Valsts prezidenta – darbības atbalsta iestāde, kas nodrošina Satversmē noteikto Valsts prezidenta funkciju īstenošanu. Tā ir tieši pakļauta Valsts prezidentam.³⁵ To apstiprina arī likumā „Par Valsts prezidenta darbības nodrošināšanu” un Valsts prezidenta kancelejas nolikumā ietvertais regulējums. Satversmes tiesa iepriekš minētajā spriedumā norādīja, ka Valsts prezidenta kanceleja uzskatāma par konstitucionālā valsts varas orgāna administratīvo vienību, kas arī ir budžeta pieprasījuma iesniedzēja.³⁶ Tātad administratīva rakstura jautājumus nodrošina nevis Valsts prezidents personiski, bet gan Valsts prezidenta kanceleja.

Uzskatot, ka Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā ar terminu „Valsts prezidenta administratīvie akti” tiek apzīmēti Valsts prezidenta kancelejas iekšējie dokumenti, netiktu ievērots tas, ka administratīvā rakstura jautājumus nodrošina Valsts prezidenta kanceleja. Minēto apliecina arī apstākļi, ka administratīvajā lietā Nr. A421017609³⁷ Valsts prezidenta kancelejas vadītājs sniedza atbildi iesniedzējam uz viņa uzdotajiem jautājumiem par Valsts prezidenta darbību. Šajā lietā Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2011. gada

²⁹ *Administratīvais process tiesā*. Autoru kolektīvs. Dr. iur. J. Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 96. lpp.

³⁰ Turpat, 97. lpp.

³¹ Turpat.

³² **Paine, F. J.** *Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības (ceturtais pārstrādātais izdevums)*. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 105. lpp.

³³ Turpat, 122. lpp.

³⁴ Sk. Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra sprieduma lietā Nr. 2006-05-01 „Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 19. panta piektās daļas, Valsts kontroles likuma 44. panta otrās daļas un Tiesībsarga likuma 19. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87. pantam.” 10.3. un 10.4. punktu [tiešsaiste] [aplūkots 2012. gada 1. februārī]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010-06-01.htm.

³⁵ Sk. turpat, 14.3. punktu.

³⁶ Sk. Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra sprieduma lietā Nr. 2006-05-01 „Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 19. panta piektās daļas, Valsts kontroles likuma 44. panta otrās daļas un Tiesībsarga likuma 19. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87. pantam.” 14.3. punktu [tiešsaiste] [aplūkots 2012. gada 1. februārī]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2010-06-01.htm.

³⁷ Sk. administratīvās lietas Nr. A421017609 ietvaros pieņemto Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. decembra spriedumu lietā Nr. SKA-976/2011.

22. decembra spriedumā secināja, ka indivīdam likums nepiešķir tiesības ar tiesas starpniecību panākt, ka amatpersona pauž savu subjektīvo attieksmi vai nostāju kādā jautājumā.

Var secināt, ka Valsts prezidents ir politiska amatpersona, kuras akti, tostarp, rīkojumi, pauž viņa politisko nostāju. Tādējādi tie nebūtu atzīstami par Valsts prezidenta administratīvajiem aktiem.

Vienlaikus vēršama uzmanība uz to, ka atsevišķi Valsts prezidenta akti netieši satur administratīvā akta pazīmes, piemēram, apžēlošanas akts, kas ir individuāls tiesību akts. Tas rada indivīdam tiesiskas sekas un uzliek pienākumu valsts iestādēm veikt noteiktas darbības vai arī atturēties no šo darbību veikšanas. Taču, izstrādājot Administratīvā procesa likumu, tika atzīts, ka personas uzaicināšana sastādīt Ministru kabinetu vai notiesātā apžēlošana ir kā politiski lēmumi, kas nav administratīvie akti.³⁸ No Satversmes tiesas likuma 17. panta otrās daļas izriet, ka personai nav paredzēta iespēja iesniegt Satversmes tiesā konstitucionālo sūdzību par apžēlošanas aktu vai atteikumu izdot apžēlošanas aktu. Jāatzīst, ka Valsts prezidenta jurisdiktīvā funkcija (apžēlošanas tiesība) ir viņa ekskluzīvā kompetencē. Līdz ar to tiesas vērtējumam nebūtu pakļauts Valsts prezidenta lēmuma saturs. Savukārt Vācijas Federatīvajā Republikā apžēlošanas akta atcelšana ir administratīvais akts, jo tas iejaucas jau iepriekš norobežotā tiesiskā situācijā.³⁹

Secināms, ka ar Satversmi, Satversmes tiesas likumu un tā izstrādes materiāliem, kā arī ar Administratīvā procesa likumu nevar pamatot apgalvojumu, ka Valsts prezidents var izdot administratīvos aktus. Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā ietvertā atsauce „izņemot administratīvos aktus” attiecībā uz Valsts prezidentu ir apšaubāma. Savukārt Satversmes tiesas kompetencē ir izvērtēt Valsts prezidenta aktus, kas ietver arī rīkojumu atbilstības izvērtēšanu likumam.

Kopsavilkums

1. Ievērojot Satversmes tiesas likuma regulējumu un tajā veiktos grozījumus, secināms, ka līdz 2001. gada 1. janvārim visi Valsts prezidenta akti bija pakļauti konstitucionālajai kontrolei. Līdz ar to netika nošķirti Valsts prezidenta aktu veidi.
2. Satversmes tiesas kompetencē ir izskatīt lietas par Valsts prezidenta aktu, izņemot administratīvo aktu, atbilstību likumam (Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkts). Šīs normas mērķis ir novērst iespēju, ka Valsts prezidents varētu koncentrēt valsts varu savās rokās, izdodot aktus, kuri nebūtu pakļauti konstitucionālajai kontrolei. Šāds regulējums nodrošina valsts varas dalīšanas mehānisma funkcionētspēju.
3. 2000. gada 30. novembra Grozījumi Satversmes tiesas likumā nošķīra tiesu kompetences. Taču, izstrādājot Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punkta redakciju, atsauce „izņemot administratīvos aktus” tika vērtēta attiecībā uz visiem šajā normā minētajiem subjektiem, nevis katram individuāli. Līdz ar to šīs normas izstrādes materiāli neatspoguļo to, kādi Valsts prezidenta akti būtu definējami kā viņa administratīvie akti.

³⁸ *Administratīvais process: likums, prakse, komentāri*: rakstu krājums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 27. lpp.

³⁹ **Vildbergs, H. J., Krasts, V.** *Salīdzinošās administratīvās tiesības, lietas un risinājumi (otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums)*. Rīga: Eurofaculty, 2002, 145. lpp.

4. Termina „Valsts prezidenta akti” saturs ir cieši saistīts ar Satversmes 53. panta otrajā teikumā ietverto līdzparaksta (kontrasignācijas) institūtu. Termins „akti” salīdzinājumā ar Satversmes 53. panta otrajā teikumā lietoto terminu „rikojumi” ir ievērojami plašāks. Līdz ar to termins „Valsts prezidenta akti” ir attiecināms uz katru Valsts prezidenta juridisku dokumentu, kas ietver dažāda rakstura aktus, tostarp, rīkojumus.
5. Ne tikai 1995. gada 13. jūnija Ministru kabineta noteikumos Nr. 154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”, kas zaudēja spēku 2004. gada 1. februārī, bet arī Administratīvā procesa likumā strikti noteikts, ka Valsts prezidenta politiskie lēmumi netiek uzskatīti par administratīvajiem aktiem. Presumējot to, ka Valsts prezidents var izdot administratīvos aktus, nepieciešams konstatēt, ka viņš var īstenot valsts pārvaldes funkciju. Tā kā administratīvo jautājumu risināšanu un Valsts prezidenta darbību nodrošina Valsts prezidenta kanceleja, attiecībā uz Valsts prezidentu ir apšaubāma Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā ietvertās atsauces „izņemot administratīvos aktus” praktiskā nozīme un pamatotība.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. *Administratīvais process tiesā*. Autoru kolektīvs. Dr. iur. J. Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008.
2. *Administratīvais process: likums, prakse, komentāri*: rakstu krājums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005.
3. **Būmanis, A., Dišlers, K., Švābe, A.** Latviešu konversācijas vārdnīca. Rīga: A. Gulbja apgādība, Nr. 9, 1933.
4. **Briede, J.** *Administratīvais akts*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
5. **Dišlers, K.** *Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
6. **Dišlers, K.** *Likumu ierosināšana pēc Latvijas Republikas Satversmes un pēc Saeimas kārtības ruļļa*. Rīga: Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923.
7. **Endziņš, A.** Latvijas Republikas Satversmes tiesas loma Latvijas Republikas Satversmē noteikto vērtību aizsardzībā. Grām.: *Konstitucionālās tiesas loma valsts konstitūcijā nostiprināto vērtību aizsardzībā*: Satversmes tiesas 2006. gada konferences materiālu krājums. *Role of the Constitutional Court in protection of the values consolidated in the constitution*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
8. **Paine, F. J.** *Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības (ceturtais pārstrādātais izdevums)*. *Vācijas Administratīvā procesa likums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
9. **Vildbergs, H. J., Krasts, V.** *Salīdzinošās administratīvās tiesības, lietas un risinājumi (otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums)*. Rīga: Eurofaculty, 2002.
10. Latvijas Republikas 7. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 8. novembra sēdes protokols (pieejams Saeimas arhīvā).
11. **Crowther, J.** *Oxford Advanced learner's dictionary, 5th edition*. Oxford University press, 1995.
12. **Garner, A.** *Black's law dictionary, 8th edition*. Thomson West, 2004.

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 43, 1993, 1. jūl.
2. Satversmes tiesas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 103 (588), 1996, 14. jūn.

3. Administratīvā procesa likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164 (2551), 2001, 14. nov.
4. 1997. gada 11. septembra Grozījumi Satversmes tiesas likumā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 242/245 (957/960), 1997, 24. sept., 3. pants.
5. 2000. gada 30. novembra Grozījumi Satversmes tiesas likumā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 460/464 (2371/2375), 2000, 20. dec.
6. Ministru kabineta 1995. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 100 (383), 1995, 4. jūl., (zaudējuši spēku 2004. gada 1. februārī).

Juridiskās prakses materiāli

1. Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2012. gada 20. janvāra lēmums par lietas Nr. 2012-03-01 ierosināšanu un lūgumu sasaukt Satversmes tiesas rīcības sēdi.
2. Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01 „Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 19. panta piektās daļas, Valsts kontroles likuma 44. panta otrās daļas un Tiesībsarga likuma 19. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87. pantam.”
3. Satversmes tiesas 1999. gada 1. oktobra spriedums lietā Nr. 03-05 (99) „Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem.”
4. Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija spriedums lietā Nr. 03-04 (98) „Par 1998. gada 30. aprīlī pieņemtā Saeimas lēmuma par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam atbilstību Ministru kabineta iekārtas likumam un Saeimas kārtības rullim.”
5. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. SKA-976/2011.